

ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์บิซู¹

Music of Bisu

องอาจ อินทนิเวศ²

Ong-art Inthaniwet

บทคัดย่อ

การศึกษานี้เป็นการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยตามแนวทางด้านดนตรีชาติพันธุ์วิทยา โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ความรู้ด้านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์บิซู ในจังหวัดเชียงราย ผลการศึกษาพบว่า ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์บิซู ปรากฏในกิจกรรมประเพณี และงานรื่นเริง โดยลักษณะของดนตรีที่นำมาใช้ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์บิซู แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ ดนตรีที่ใช้สำหรับแห่ครัวตาน และวงเพลงขับร้อง วงแห่ครัวตานของกลุ่มชาติพันธุ์บิซูเป็นวงดนตรีสำหรับการบรรเลงเดินขบวน จำนวนเครื่องดนตรีขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดหาของชุมชน โดยปกติแล้วมีเครื่องดนตรีที่ใช้แห่ ประกอบด้วย กลองมาน 3 ตัว กลองตด 1 ตัว โบยง 3 ตัว แฉงแลง 1 คู่ และโกโละ 2 คู่ บทเพลงที่ใช้ในการบรรเลงแห่ครัวตานไม่มีชื่อเรียก แต่จะเข้าใจรูปแบบจังหวะกันเองตามจังหวะที่บรรเลง โดยแบ่งจังหวะการแห่ออกเป็น 3 จังหวะ ได้แก่ จังหวะช้า จังหวะกลาง และจังหวะเร็ว บรรเลงเรียงกันไปตามลำดับ วงเพลงขับร้องถือเป็นวงดนตรีของชาติพันธุ์บิซูที่สามารถสื่อความหมาย แสดงอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์บิซูได้เป็นอย่างดี โดยมีบทเพลงที่ได้รับการยอมรับว่าแสดงออกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์บิซู ได้เป็นอย่างดีมากที่สุด คือ เพลงลาพี ซ่าทอ (เพลงลาบพริก) และเพลง ผง หู้ บา บี ซู (เพลงมาพูดภาษาบิซูกันเถอะ) วงเพลงขับร้องประกอบด้วยนักร้องกลุ่มคณะชายหญิง ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบได้แก่ ซึง กรับ และกลองปั้งปั้ง

คำสำคัญ: บิซู เชียงราย ดนตรีชาติพันธุ์วิทยา

Abstract

This research uses the qualitative approach as a part of ethnomusicological study. The objective is mainly to study music knowledge of Bisu ethnic groups in Chiang Rai Province. The study has revealed that music of Bisu appears in local traditional celebration. Findings of the Bisu musical identity reveal that it can be divided into 2 groups, including *Hae Khrua Tarn* instrumental ensemble and Bisu vocal ensemble. *Hae Khrua Tarn* ensemble is an ensemble for marching with an unlimited number of musical instruments. Moreover, there are 3 units of *Klong Mann*, 1 unit of *Klong Tat*, 1 pair of *Boyong*, 1 pair of *Xeang Leang* and 2 pairs of *Ko-Loa*. The

¹บทความวิชาการนี้เป็นส่วนหนึ่งที่น่าสนใจที่นำมาเรียบเรียงจากงานวิจัยเรื่อง “องค์ความรู้ จิตสำนึกรักษ์ และกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย” ได้รับทุนสนับสนุนจาก กรมส่งเสริมวัฒนธรรม ประจำปีงบประมาณ 2559

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ประจำสาขาวิชาดุริยางคศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย

songs were named due to their tempos when they were played, e.g. slow-tempo song, moderate-tempo song, or fast-tempo song. Besides, Bisu vocal ensemble is a crucial medium for learning Bisu culture since the content of song is able to express the identity of Bisu heritage. They have 2 popular songs in the community. First is “la pi sa tor” (derived from the name of traditional food) and second is “pang ghu baa bi su” (“Let’s speak Bisu language”). Bisu vocal music can be sung by women or men and no limited number. Musical instruments are sung (stringed instrument of Northern Thailand), *krub* (wooden clappers), and *klongpong-pong* (a type of drum).

Keywords: Bisu, Chiangrai, ethnomusicology

บทนำ

ปืซู เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เพิ่งมีการเปิดเผยตัวมาเมื่อ 20 - 30 ปีก่อนหน้านี้ จากการสัมภาษณ์ผู้นำชุมชนปืซู อุ่นเรือน วงศ์ภักดี และพิบูลย์ชัย สวัสดิ์สกุลไพร³ ได้ให้ข้อมูลว่า ภาษาปืซูเป็นภาษาโบราณที่เกิดขึ้นมานานกว่า 3,000 ปี โดยการค้นพบของนักภาษาศาสตร์ชาวอเมริกัน ดร.เจมส์ มาติซอฟ (James Matisoff) โดยศึกษาถึงภาษาของปืซู ซึ่งปรากฏในพงศาวดารจีน ปี พ.ศ. 2344 มีข้อมูลพอสันนิษฐานได้ว่า ชาวปืซูมีภูมิลำเนาเดิมอยู่แถบสิบสองปันนา หรือทางใต้ของประเทศจีน จากนั้นได้อพยพลงมาอาศัยอยู่บริเวณภาคเหนือของประเทศไทย นอกจากนี้ยังมีการศึกษาจากนักวิชาการต่างประเทศหลายท่านได้พบว่ามีชาวปืซูกระจายตัวอยู่ทั่วไป ในแถบเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ เช่น พม่า ลาว และเวียดนาม ที่ผ่านมาชาวปืซูไม่แสดงตัว โดยปะปนอยู่กับกลุ่มชาติพันธุ์อื่น ๆ เพราะเหตุผลความเชื่อในการระแວดระวังภัย

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วว่ากลุ่มชาติพันธุ์ปืซู เริ่มที่จะแสดงตัวตนที่ชัดเจนออกมาอย่างสังคมวงกว้างโดยเฉพาะในจังหวัดเชียงรายเมื่อไม่นานมานี้ ที่ผ่านมาปืซูได้ใช้ชีวิต ดำเนินกิจกรรมกลมกลืนอยู่ร่วมกับสังคมวัฒนธรรมชาติพันธุ์อื่น ๆ ในล้านนา โดยมีการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมมาอย่างต่อเนื่อง ทำให้ปัจจุบันรูปแบบ ลักษณะดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู ได้มีการนำเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ เข้ามาปรับใช้ในสังคมวัฒนธรรม และภาษาของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซูในวิถีชีวิตปัจจุบันได้อย่างกลมกลืน

ปัจจุบันปืซูในจังหวัดเชียงราย มีปรากฏอยู่ที่ บ้านดอยชมภู หมู่ 7 ต.โป่งแพร่ อ.แม่ลาว และบ้านปุยคำ หมู่ 14 ต.ป่าอ้อดอนชัย อ.เมือง ซึ่งในชุมชนกำลังฟื้นฟูวัฒนธรรมปืซูให้กลับมาเข้มแข็งดังเดิมอย่างต่อเนื่อง

เนื้อหา

ปืซู เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีจำนวนประชากรไม่มาก ในจังหวัดเชียงรายพบประมาณ 1,000 คน เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เริ่มมีการค้นพบอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ และทำการศึกษาข้อมูลเชิงลึกเมื่อราว 10 ปีมานี้ ด้วยความที่ประชากรชาวปืซู มีความเชื่อและศรัทธาในพระพุทธศาสนา ดังนั้นกิจกรรมประเพณีของชุมชนจะมีความสัมพันธ์กับความเชื่อทางศาสนาเสมอ รวมทั้งดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซูด้วยเช่นกัน ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู จะปรากฏในกิจกรรมประเพณี และงานรื่นเริง จากการสัมภาษณ์ปราชญ์ชุมชน ผู้นำชุมชน และผู้สูงอายุในชุมชนชาติพันธุ์ปืซู ได้ให้ข้อมูลว่า ในอดีตพวกตนเคยเห็นบรรพบุรุษเล่นเครื่องดนตรีประเภทเครื่องตี มีสายที่ทำจากเหล็กหลายสาย

³ อุ่นเรือน วงศ์ภักดี และพิบูลย์ชัย สวัสดิ์สกุลไพร, สัมภาษณ์โดย งามอาจ อินทนิเวศ, ชุมชนปืซู บ้านดอยชมภู, 18 -19 มิถุนายน, 22 - 24 กรกฎาคม 2559.

ตัวเครื่องทำจากกลองไม้ เรียกชื่อเครื่องดนตรีนี้ในภาษาของปี่ซุว่า “เป้” แต่ปัจจุบันนี้ไม่เห็นอีกแล้ว มีแต่เศษซากชิ้นส่วนของเครื่องดนตรี “เป้” นี้เพียงชิ้นเดียว จากคำบอกเล่าของชาวบ้านปี่ซุถึงลักษณะ และสภาพของซาก ชิ้นส่วนเครื่องดนตรีที่พบเห็น มีลักษณะเป็นซากส่วนปลายของเครื่องดนตรี ที่มีลักษณะเป็นแท่งโค้งคล้ายคันธนู ทำจากไม้เนื้อแข็ง ติดหมุดสำหรับใช้ซึงด้วยสาย จำนวนหลายหมุด (ขณะที่เก็บข้อมูลไม่พบซากเครื่องดนตรีนี้แล้ว) สันนิษฐานว่าเป็นเครื่องดนตรีที่มีลักษณะคล้ายเตหน่ากูของชาวกะเหรี่ยง

1. รูปแบบ ลักษณะของดนตรี

ลักษณะของดนตรีที่นำมาใช้ในวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปี่ซุ แบ่งออกเป็น 2 ประเภทหลัก ๆ คือ ดนตรีที่ใช้สำหรับแห่ครัวตาน และวงเพลงขับร้อง

1.1 วงดนตรีสำหรับแห่ครัวตาน

วงดนตรีสำหรับแห่ครัวตาน ชาวปี่ซุเรียกชื่อวงประเภทนี้เช่นเดียวกันกับภาษาถิ่นทางภาคเหนือคำว่า “วงแห่ครัวตาน” หมายถึง วงดนตรีที่ใช้บรรเลงแห่สิ่งของเข้าวัดในประเพณีประจำปี วันสำคัญต่าง ๆ และกิจกรรมตามความเชื่อของชุมชน วงแห่ครัวตานของกลุ่มชาติพันธุ์ปี่ซุ ใช้เครื่องดนตรีในการบรรเลง และบทเพลงคล้ายกับการบรรเลงของวงแห่ครัวตานในภาคเหนือทั่วไป จำนวนเครื่องดนตรีขึ้นอยู่กับความสามารถในการจัดหาของชุมชน มีมากน้อยได้ไม่จำกัด โดยวงดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ปี่ซุ บ้านดอยขมภู มีเครื่องดนตรีที่ใช้แห่ประกอบด้วย กลองม่าน 3 เครื่อง กลองตด 1 เครื่อง โปยง 3 เครื่อง ฉวงแลง 1 คู่ และโกโละ 2 คู่

ภาพที่ 1 เครื่องดนตรีวงแห่ครัวตาน ของกลุ่มชาติพันธุ์ปี่ซุ
ที่มา: งาม อาน อินทนิเวศ

ภาพที่ 2 วงแห่ครัวตานปี่ซุ
ที่มา: งาม อาน อินทนิเวศ

บทเพลงที่ใช้ในการแห่ครัวตานของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู ไม่มีชื่อเรียก แต่จะเข้าใจกันเองตามจังหวะที่บรรเลง โดยแบ่งจังหวะการแห่ออกเป็น 3 จังหวะ ได้แก่ จังหวะช้า จังหวะกลาง และจังหวะเร็ว บรรเลงเรียงกันไปตามลำดับ

1.2 วงเพลงขับร้อง

วงเพลงขับร้อง เป็นวงดนตรีของชาติพันธุ์ปืซูที่ใช้สื่อความหมาย แสดงอัตลักษณ์อย่างชัดเจน มีบทเพลงที่ได้รับการยอมรับว่าแสดงออกทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซูได้เป็นอย่างดี คือ เพลงลาฟี ซ่าทอ (เพลงลาบพริก) แต่งโดย หนานมูล บ้านผาแดง หรือนายมงคล เรื่องศิริวัฒน์ และเพลง เผลง หู้ บ่า ปื ซู (เพลงมาพูดภาษาปืซูกันเถอะ) ไม่ทราบผู้แต่ง

วงเพลงขับร้องกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู ประกอบด้วยนักร้องกลุ่ม คละชายหญิง ตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีเครื่องดนตรีบรรเลงประกอบได้แก่ ซึง กรับ และกลองป่งปึง

ภาพที่ 3 วงเพลงขับร้องของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู
ที่มา: องอาจ อินทนิเวศ

2. ลักษณะทางกายภาพ ระบบเสียง และวิธีการบรรเลงเครื่องดนตรี

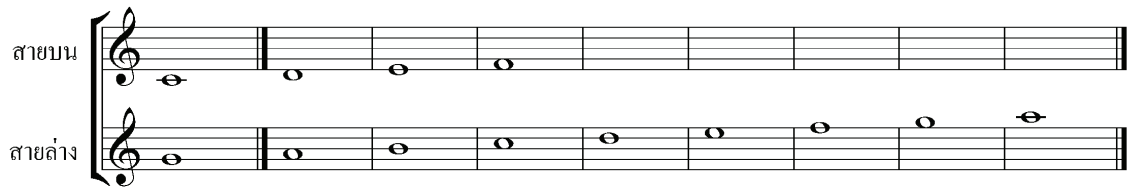
ดังได้กล่าวมาแล้วว่า เครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลงในวงแห่ครัวตาน และวงดนตรีประเภทขับร้องเพลงของชาติพันธุ์ปืซู เป็นเครื่องดนตรีลักษณะเดียวกันกับเครื่องดนตรีพื้นเมืองภาคเหนือ เช่น กลองซึ้งหม่อง โหม่ง ฉาบ เป็นต้น แต่มีชื่อเรียกที่แตกต่างกันโดยเมื่อเครื่องดนตรีเหล่านั้น เข้ามาอยู่ในวัฒนธรรมปืซู ชื่อเรียกจึงเป็นชื่อปืซู โดยมีรายละเอียดของเครื่อง ดังนี้

2.1 ซึง

ซึง เป็นเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องสาย (Chordophone) ประเภทดีด เพื่อให้เกิดเสียง สำหรับซึงที่ใช้ประกอบการขับร้องเพลงของปืซูนี้ มีลักษณะทางกายภาพเช่นเดียวกันกับซึงที่ใช้เล่นในวัฒนธรรมพื้นบ้านภาคเหนือทั่วไป สามารถหาซื้อได้จากร้านขายเครื่องดนตรีพื้นบ้านล้านนาทั่วไป ทั้งนี้ซึงที่จะนำมาใช้บรรเลงประกอบนั้น นิยมใช้ซึงขนาดเล็ก เนื่องจากมีระดับเสียงที่เหมาะสมกับระดับเสียงของคน และเพลงของปืซูมากกว่าซึงขนาดกลาง หรือขนาดใหญ่

ระบบเสียง

การตั้งเสียงซึ่งที่ใช้ในการขับร้องเพลงปี่ชู้ นั้น ใช้ระบบการตั้งเสียงซึ่ง ในระบบลูก 3 โดยแสดงเป็นโน้ต ดังนี้

สายเปิด // ลูกนับที่ 1 / 2 / 3 / 4 / 5 / 6 / 7 / 8

*** ลูกนับที่ หมายถึง ช่องที่ หรือ บาร์ที่ บนคอซึ่ง

วิธีการบรรเลง

ให้คล้องสายสะพายเครื่อง ผ่านศีรษะ โดยวางสายสะพายพาดไว้บนบ่าข้างซ้าย ให้ปลายเครื่องชี้ไปทางด้านซ้ายมือ มือซ้ายทำหน้าที่จับส่วนคอเครื่องโดยให้ปลายนิ้วกดที่สายลงบนคอ ส่วนมือขวาให้จับไม้ดีด (Pick) ดีดสายตามจังหวะเพลง โดยใช้วิธีดีดขึ้นและลง เป็นจังหวะเพลง

ภาพที่ 4 ลักษณะการนั่งดีดซึ่ง ของชาวปี่ชู้
ที่มา: งาม งามอินทนิเทศ

2.2 กลองมาน

กลองมาน จัดอยู่ในกลุ่มเครื่องดนตรีตระกูลเครื่องหนัง (Membranophone) ประเภทกลองหน้าเดียว เป็นกลองที่ใช้ในกิจกรรมประเพณีของชนปี่ชู้ โดยทั่วไปลักษณะของกลองมาน คล้ายกับกลองซึ่งม่อ คือมีระดับเสียง และขนาดใกล้เคียงกัน กลองมานมีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางของหน้าเครื่อง ประมาณ 21 เซนติเมตร ตัวเครื่องยาว 71 เซนติเมตร ส่วนก้นกลองเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ 21 เซนติเมตร

ภาพที่ 5 กลองมาน
ที่มา: องอาจ อินทนิเวศ

ระบบเสียง

ระดับเสียงของกลองมาน ชาวปืชูใช้วิธีการคาดคะเนของเสียง โดยจะใช้ข้าวเหนียวจำหน้ากลอง และตีให้ได้เสียง “ปะ” หรือให้หน้ากลองตึง พอให้ได้เสียงตามต้องการ

วิธีการบรรเลง

ให้สะพายที่บ่าข้างใดข้างหนึ่ง ตีด้วยฝ่ามือ หรือปลายนิ้ว

ภาพที่ 6 ลักษณะการยืนตีกลองมาน ของชาวปืชู
ที่มา: องอาจ อินทนิเวศ

2.3 โกโลละ

โกโลละ หรือกรับไม้ มีหน้าที่ใช้เคาะประกอบจังหวะ ตัวเครื่องทำจากท่อนไม้ไผ่ เป็นลักษณะกลองเสียง เจาะช่องด้านข้างเพื่อระบายเสียง มีด้ามจับ การตีจะใช้ไม้ไผ่ท่อนเล็กตี โกโลละ มีขนาดเส้นผ่าศูนย์กลางประมาณ 10 เซนติเมตร ตัวกลองเสียงยาว 30 เซนติเมตร

ภาพที่ 7 โกโละ
ที่มา: องอาจ อินทนิเวศ

วิธีการบรรเลง

ใช้ไม้เคาะกับตัวเครื่องบริเวณตรงกลางของส่วนหัว และส่วนท้ายเครื่อง เพื่อให้เกิดเสียงตามจังหวะที่ต้องการ นอกจากนี้เครื่องดนตรีที่นำเสนอข้างต้นแล้ว ยังสามารถนำเครื่องดนตรีชนิดอื่น ๆ มาใช้บรรเลงประกอบจังหวะในวงแห่ของปี่ชู้ได้ เช่น กลองสแนร์ เรียกเป็นภาษาปี่ชู้ว่า กลองบอยง หรืออาจใช้เครื่องดนตรีโหม่ง แทนก็ได้ โดยส่วนใหญ่ใช้โหม่ง ขนาด 8 นิ้ว หากมีหลายตัวให้ใช้ขนาดลดหลั่นกันไป แฉ่งแลง หรือฉาบใช้ขนาดประมาณ 25 เซนติเมตร หรือ 10 นิ้ว

3. บทเพลง

บทเพลงที่มีความสำคัญ และใช้เป็นหลักในประเพณีวัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ปี่ชู้ แบ่งตามลักษณะของทำนอง และเพลงที่ปรากฏในพื้นที่ ดังนี้

3.1 ทำนองเพลงแห่คร้วตานของปี่ชู้

เพลงที่ใช้สำหรับวงแห่คร้วตาน แบ่งเพลงออกตามบทบาทของกิจกรรมในประเพณีที่จัดขึ้น โดยมากมี อยู่ 3 บทเพลง ได้แก่ เพลงสำหรับการฟ้อน เพลงแห่คร้วตาน และเพลงแห่ทั่วไป ความแตกต่างของเพลงขึ้นอยู่กับอัตราความเร็ว-ช้า เป็นสำคัญ เพลงสำหรับการฟ้อนจะบรรเลงช้า แห่ทั่วไปจังหวะปานกลาง และแห่คร้วตานจะเร็วขึ้น ซึ่งอัตราความเร็วช้าขึ้นอยู่กับสถานการณ์ขณะนั้นเป็นสำคัญ โดยรูปแบบจังหวะของเพลงแห่คร้วตานของปี่ชู้ มีลักษณะจังหวะ ดังนี้

จังหวะบรรเลงวงแห่ ปี่ชู่

วงแห่ปี่ชู่ บ้านคอยขมภู จ. เชียงราย
ถอดโน้ต โดย งามอาจ อินทนิเวศ

วนซ้ำจังหวะทำนองนี้ไปเรื่อย ๆ หากมีโบนึงจะตีเข้าจังหวะกับโหม่ง แต่ไม่นิยมเนื่องจากเสียงตีไม่ไพเราะ

3.2 เพลงลาฟี ช่าทอ

เพลงลาฟี ช่าทอ (เพลงลาบพริก) เป็นเพลงที่ชาวปืชุนิยมขับร้องเล่นกันในงานประเพณี วัฒนธรรม เนื้อหาของเพลงกล่าวถึงการทำอาหารประเภทลาบหมูของปืชู เพลงลาฟี ช่าทอ แต่งโดย หนานมูล บ้านผาแดง หรือนายมงคล เรื่องศิริวัฒน์ มีทำนองและเนื้อร้องเพลง ดังนี้

เพลงลาฟี ช่าทอ (เพลงลาบพริก)

กลุ่มชาติพันธุ์ปืชู บ้านคอยขมภู จ. เชียงราย
ถอดโน้ต งามอาจ อินทนิเวศ

$\text{♩} = 80$

ชุม ปอย อาง ญอ ลา ฟี ช่า ทอ กาน จ่า จี คา_____ ป้อง ฟี คา ตา แมง ชื้อ พา แก ขาม สอม ปอม

8
จ่า แม ย แน อาง สอม มาน ฟี ทือ กอม เวอม กาง คาง ยา ต่าง ลาง แอ อ่า จ่า ยาว มยา ทา ตี

15
แสง ยา วา ยอ นี กาม กาง พา กาบ เชื้อ ยา คา ตอง ซอ

19
แม่ ยอ นี กาม กาง พา กาบ เชื้อ ยา คา ตอง ซอ แม่

ความหมายของเพลงลาพี ช่าทอ ถอดตามประโยคของเพลงได้ดังนี้

เนื้อเพลงภาษาปี่ชู่	ความหมายของบทเพลง
ชุมปอย อางญอ ลาพี ช่าทอ กาน จำ ชีคา ป่องพี คاتا แมงซื่อ พา แกซาม ฮอมปอม จำแม เย แนน อางฮอม มานพี ทือกอมเวอม กงาคางยา ต่างกลาง แฮ่ อ่าจำ ยาว มยา ทา ตี่แฮงยาวา ยอนี้กาม กางพา กาบ เซ๋อย่า คาทอง ซอ แม (ท่อเทอ ลองแลว) ยอนี้กาม กางพา กาบ เซ๋อย่า คาทอง ซอ แม	สั้มปอย ยอด พริก ลาบ ใส่ กิน คำลงท้าย ตะไคร้ ด้วย ขิง ใบ ผักไผ่ ผักชี เกลือ และ (คำเอื้อน) กระเทียม ช่า หนึ่ง ท่อน (คำเอื้อน) ได้แล้ว กระบอกไม้ไผ่ที่ผ่าครึ่งแล้ว นั้น ไม้ไผ่ (คำเอื้อน) มีด ที่ คมนั้นแหละ จากนั้น ผัก ผักจิ้ม น้ำพริก (คำเอื้อน) ฉั้น/คุณ ชอบ (คำเอื้อน) (ซ้ำทั้งหมด) จากนั้น ผักจิ้ม น้ำพริก ฉั้น/คุณ ชอบ (คำเอื้อน)

3.3 เพลงผิง หู้ บา ปี่ ชู

เพลงผิง หู้ บา ปี่ ชู เป็นเพลงที่ถูกแต่งขึ้นเพื่อรณรงค์ให้คนปี่ชู่ หันกลับมาให้ความสำคัญกับภาษาของตนเองให้มากขึ้น เนื้อเพลงโดยรวม เป็นการกล่าวชักชวนให้คนปี่ชู่กลับมาพูดภาษาปี่ชู่กันมาก ๆ โดยทำนองและเนื้อร้องเพลง ดังนี้

เพลงผิง หู้ บา ปี่ ชู (เพลงมาพูดภาษาปี่ชู่กันเถอะ)

กลุ่มชาติพันธุ์ปี่ชู่ บ้านคอยหมภู จ.เชียงราย
 ถอดโน้ต อดอง อินทนิเวศ

$\text{♩} = 86$

กรุ บา ปี่ ชู นิง เน จี ต่าง ตาม แท นา อา ลูม คุ โจ เก็ง คิง จี คุ ไว เก็ง คิง จี คุ

ไว กรุ บา ปี่ ชู อาง เจอ อาง จาด อา ชา จอ กาน โจ ลาน

ปาว ลาน ปาว ปี่ ชู ต่าง จี จา ลาน ปาว ลาน ปาว ปี่ ชู ต่าง จี จา

ถอดความหมายของเพลง เพลง หู้ บา ปี ชู (เพลงมาพูดภาษาปู้กันเถอะ)

เนื้อเพลงภาษาปู้	ความหมายของบทเพลง
กรู บา ปี ชู นิง เน จี ต่าง ตาม แท นา อา ลูม คู โจ เก็ง ตึง จี คู โว โว กรู บา ปี ชู อาง เจอ อาง จาด อา ชา จอ กาน โจ ลาน ปาว ปาว ปี ชู ตาง จี จา (ซ้ำ 2 รอบ)	พวกเราชาวปู้ทั้งหลาย อย่าลืมภาษาปู้ อยู่ที่ไหนก็ให้พูด พวกเราเป็นเชื้อชาติชาวปู้ ไม่ต้องอาย มาเถอะ มาเถอะ มาพูดภาษาปู้

4. ความสำคัญ และหน้าที่ของดนตรีในสังคม และวัฒนธรรม

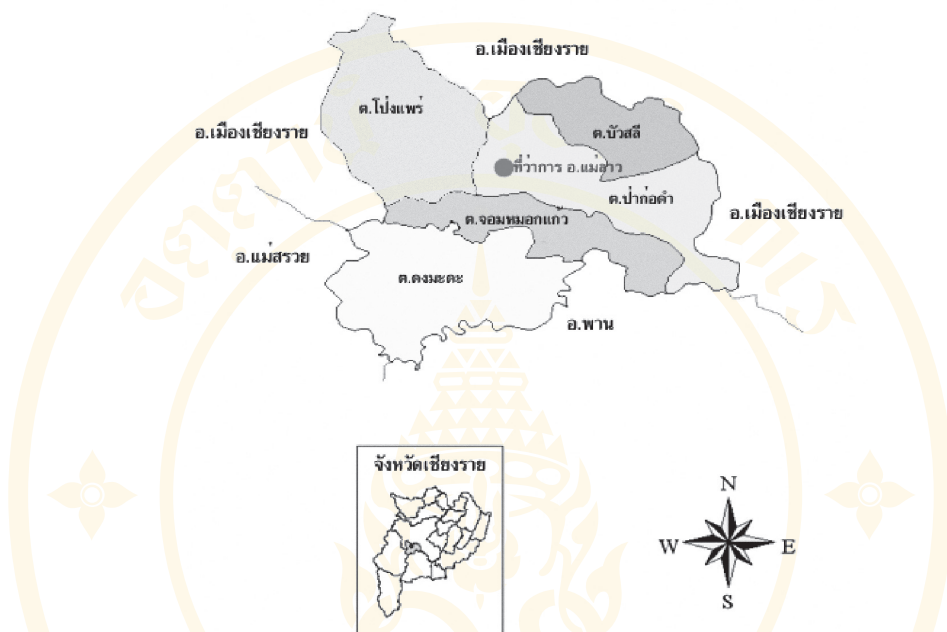
เนื่องจากดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ปู้ มีบทบาทการนำมาใช้ในการรื่นเริงมากกว่าในงานพิธีกรรม ดังนั้นความสำคัญ และหน้าที่ของดนตรีในสังคม วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ปู้ จึงแสดงออกมาภายหลังจากงานพิธีกรรม ประเพณีทางความเชื่อได้ดำเนินการเสร็จสิ้นลงไปเรียบร้อยแล้ว ในที่นี้จึงขอเสนอพิธีกรรมที่สำคัญของปู้ เพื่อให้เห็นถึงความเชื่อทางวัฒนธรรมของปู้ที่มีอยู่ในปัจจุบัน ดังนี้

พิธีอางจาววาย คำว่า อางจาว แปลว่า ปู่ญา/พญา/เทพยดาประจำหมู่บ้าน คำว่า วาย แปลว่า ถวาย สักการะ ไหว้ คำว่า ตาพยา แปลว่า หอเสื่อบ้าน ดังนั้นคำว่า พิธีอางจาววาย จึงหมายถึง พิธีบูชาเทพที่สถิตในหอเสื่อบ้าน ตามความหมายวัฒนธรรมภาคกลาง พิธีอางจาววายนี้ เป็นพิธีกรรมตามความเชื่อเรื่องเทพยดาประจำหมู่บ้าน ที่คอยช่วยปกป้องคุ้มครองคนในหมู่บ้านของชาวปู้ให้ปลอดภัย เป็นพิธีกรรมที่ถือปฏิบัติเป็นประเพณีสำคัญที่สืบทอดต่อกันมาตั้งแต่บรรพบุรุษ พิธีอางจาววายจะกระทำโดยมี ปู่ต้ง ซึ่งเป็นผู้ได้รับการแต่งตั้งด้วยการเสี่ยงทาย ให้เป็นผู้ดูแลหอเสื่อบ้าน จะเป็นผู้นำกำหนดวัน และเป็นผู้นำทำพิธี พิธีอางจาววายนี้จะทำปีละ 3 ครั้ง ตามการนับเดือนของชาวปู้ ครั้งแรกเดือน 4 (ประมาณเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม) เดือน 8 (ประมาณเดือนพฤษภาคม-มิถุนายน) และเดือน 12 (ประมาณเดือนตุลาคม-พฤศจิกายน) ตามลำดับ การประกอบพิธีอางจาววาย ชาวบ้านในชุมชนจะนำเอาเครื่องสังเวย ได้แก่ ไก่ต้มสุกทั้งตัว เหล้าพื้นบ้าน ข้าวต้มมัด อาหารแห้ง ผลไม้ กรวยดอกไม้ ธูปเทียน มาร่วมกันเพื่อทำพิธีไหว้ขอพร เสื่อบ้าน ให้ดูแลปกป้องรักษาตนเองและครอบครัว ให้อยู่ร่มเย็นเป็นสุข เจริญ รุ่งเรือง มีร่างกาย สุขภาพสมบูรณ์ แข็งแรง ในการประกอบพิธีอางจาววาย จะไม่พบการนำเครื่องดนตรีเข้ามามีบทบาทในการประกอบพิธีกรรมแต่อย่างใด หากแต่หลังจากประกอบพิธีกรรมเสร็จสิ้นแล้ว คนในชุมชนมีการร้องเพลงกันเพื่อความเพลิดเพลินในชุมชนตามสมควรอย่างเรียบง่ายเท่านั้น

พิธีตามลาลาม ยาง เป็นการผสมคำ 2 คำ คือ ตามลาลาม หมายถึง วาไม้/วัดไม้ และคำว่า ยาง หมายถึง การ ดังนั้น ตามลาลาม ยาง จึงหมายถึง การวัดไม้ หรือ การวาไม้ พิธีตามลาลามยาง เป็นพิธีการเสี่ยงทายเพื่อการรักษาอาการเจ็บป่วยให้กับคนในชุมชน โดยมีพ่อหมอเป็นผู้ทำพิธีให้ เป็นความเชื่อว่าการเจ็บป่วยของคนในชุมชน อาจเกิดจากการถูกผีป่าทำให้เจ็บป่วย ดังนั้นพ่อหมอจะเป็นสื่อกลาง ในการเจรจาทอผีป่าให้ยกโทษ และรักษาการเจ็บป่วยนั้น ๆ จะกระทำโดยการเลี้ยงอาหาร และขันตั้งเพื่อใช้เรียกขวัญ และท่อนไม้ยาว 1 วา เพื่อเป็นอุปกรณ์ในการเสี่ยงทาย

พิธีอุปั้ม คำว่า อุปั้ม แปลว่า คนท้อง พิธีอุปั้ม เป็นพิธีที่เกี่ยวข้องกับคนท้อง กล่าวคือ เมื่อหญิงสาวเกิดการตั้งครรภ์ลูกคนแรก จะต้องทำพิธีอุปั้ม ซึ่งเป็นพิธีการถวายลูกคนนั้นให้กับหอเสื่อบ้าน เพื่อแสดงว่าบุตรคนนี้เป็นคนของชุมชนอย่างแท้จริง บุตรคนนี้จะทำหน้าที่เป็นแรงงานคอยช่วยเหลือ กิจกรรมทางสาธารณะ และประเพณีของชุมชน ทั้งนี้ถือเอาเฉพาะบุตรชายคนแรกเท่านั้น

ปัจจุบันกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดเชียงราย มีประมาณ 700 กว่าคน ตั้งถิ่นฐานอาศัยแยกกันอยู่ 3 หมู่บ้าน โดยเริ่มตั้งหมู่บ้านแรกที่บ้านดอยขมภู หมู่ 7 ต.โป่งแพร์ อ.แม่ลาว เป็นบ้านหลัก ปัจจุบันมีประชากรประมาณ 200 คน จากนั้นจึงกระจายตัวไปตั้งหมู่บ้านอีกสองแห่ง คือ บ้านปุยคำ หมู่ 14 ต.ป่าอ้อดอนชัย อ.เมือง ซึ่งปัจจุบันเป็นหมู่บ้านที่มีประชากรปืซูมากที่สุด ประมาณ 400 คน และบ้านแดง (ผาจ้อ) หมู่ 10 ต.สันกลาง อ.พาน และบ้านดงตะเคียน ต.เจริญเมือง อ.พาน มีประชากรปืซู ประมาณ 10 - 20 คน ในการเก็บข้อมูลครั้งนี้ได้ทำการเก็บข้อมูลหลักจากบ้านดอยขมภู หมู่ 7 ต.โป่งแพร์ อ.แม่ลาว จ.เชียงราย

ที่มา: <http://www.chiangraifocus.com/2010/aumpher.php?aid=13>⁴

กลุ่มชาติพันธุ์ปืซู เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ที่เพิ่งแสดงตัวให้เป็นที่รู้จักในสังคมมาได้ไม่นานนัก แต่เดิมแฝงตัวอยู่ร่วมกับคนพื้นเมืองทั่วไปในจังหวัดเชียงราย บ้างถูกเรียกว่าเป็นกลุ่มลัวะ แต่เมื่อมีการศึกษาทางด้านภาษาย่างจริงจังจึงทำให้เป็นที่รู้จัก และเล็งเห็นถึงความเสี่ยงต่อการสูญหายในภาษาปืซู ซึ่งถือเป็นภาษาที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานานแล้ว ทั้งยังเชื่อมโยงต่อการศึกษาในด้านอื่น ๆ ต่อไปทำให้ทราบถึงตัวตน และรากเหง้าที่แท้จริงชัดเจนของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซู

ในทางดนตรีนั้น ด้วยการที่กลุ่มชาติพันธุ์ปืซู แฝงตัวอยู่กับประชากรเมืองเหนือมานานจึงรับเอาวัฒนธรรมดนตรีภาคเหนือ (ไตยวน) เข้ามาเป็นวัฒนธรรมของตนด้วยอย่างชัดเจนในเรื่องเครื่องดนตรีที่ใช้บรรเลง แต่ได้มีการพัฒนานำเอาภาษาพูดของตนเองผสมผสานเข้าไป จึงทำให้เกิดความแตกต่างและสร้างอัตลักษณ์ทางดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ปืซูให้ยั่งยืนต่อไป

⁴ChiangraiFocus. “แผนที่อำเภอแม่ลาวจังหวัดเชียงราย.” ข้อมูลแต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงราย, สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2559, <http://www.chiangraifocus.com/2010/aumpher.php?aid=13>.

บรรณานุกรม

- ดวงแสง เจษฎาไกรสร, สัมภาษณ์โดย งามอาจ อินทนิเวศ, ชุมชนปี่ซู่ บ้านดอยชมภู, 18-19 มิถุนายน, 22-24 กรกฎาคม 2559.
- บุญช่วย ศรีสวัสดิ์. 30 ชาติในเชียงราย. พิมพ์ครั้งที่ 8. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม, 2557.
- ปณิธิ เกาทอง. “ขลุ่ยพื้นเมือง ในวัฒนธรรมดนตรีล้านนา.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์, สาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2548
- พิบูลย์ชัย สวัสดิ์สกุลไพร, สัมภาษณ์โดย งามอาจ อินทนิเวศ, ชุมชนปี่ซู่ บ้านดอยชมภู, 18-19 มิถุนายน, 22-24 กรกฎาคม 2559.
- งามอาจ อินทนิเวศ. ดนตรีของกลุ่มชาติพันธุ์ลื้อ. รายงานการวิจัย, โครงการจัดเก็บและรวบรวมมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม พุทธศักราช 2556, 2557.
- เอกพิชัย สอนศรี. “ซึ่งในวัฒนธรรมดนตรีจังหวัดเชียงใหม่.” วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศิลป์, สาขาวิชาดนตรี วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2546.
- _____. ขับลื้อ. รายงานการวิจัย, โครงการจัดเก็บและรวบรวมมรดก ภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม กรมส่งเสริมวัฒนธรรม พุทธศักราช 2557, 2557.
- _____. องค์ความรู้ จิตสำนึกและกระบวนการสืบทอดภูมิปัญญาด้านดนตรี ของกลุ่มชาติพันธุ์ในจังหวัดเชียงราย. รายงานการวิจัย, กรมส่งเสริมวัฒนธรรม พุทธศักราช 2559, 2559.
- อุ้นแก้ว วงศ์ลัษะ, สัมภาษณ์โดย งามอาจ อินทนิเวศ, ชุมชนปี่ซู่ บ้านดอยชมภู, 18-19 มิถุนายน, 22-24 กรกฎาคม 2559.
- อุ้นเรือน วงศ์ภักดี, สัมภาษณ์โดย งามอาจ อินทนิเวศ, ชุมชนปี่ซู่ บ้านดอยชมภู, 18-19 มิถุนายน, 24 กรกฎาคม 2559.
- ChiangraiFocus. “แผนที่อำเภอแม่ลาวจังหวัดเชียงราย.” ข้อมูลแต่ละอำเภอในจังหวัดเชียงราย, สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2559, <http://www.chiangraifocus.com/2010/ampher.php?aid=13>.